

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

16^e JAARGANG

WOENSDAG 30 DECEMBER 1931

No. 835

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.
Algemeen Secretaris: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.
ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN.
COMMISSIE VAN ADVIES:

Prof. Mr. D. van Blom; J. van Hasselt; Jhr. Mr. L. H. van Lennep; Mr. K. P. van der Mädele; Prof. Dr. N. J. Polak; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Dr. E. van Welden; Baron Rengers; Prof. Mr. H. R. Ribbius; Jan Schilthuis; Mr. Q. J. Terpstra; Prof. Mr. F. de Vries.

Gedeegeerd lid: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.

Redacteur-Secretaris: H. M. H. A. van der Valk.

Secretariaat: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cents. Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

29 DECEMBER 1931.

De geldvraag voor de feestdagen, de nadering van de jaarswisseling en het vooruitzicht van de groote storting op het schatkistpapier waren oorzaak, dat de geldruimte in de afgelopen week vrijwel geheel verdween. Particulier disconto was reeds direct zeer moeilijk te plaatsen. Het aanbod van wissels was weliswaar niet groot, maar desniettemaansteede steeg de rente in de vier werkdagen dezer week van 2 tot 2½ pCt., terwijl het gisteren zeer moeilijk was om tot 2⅞ pCt. wissels onder te brengen. Ook de prolongatierente liep snel op en steeg in dien zelfden tijd van 1¼ pCt. tot 3 pCt., terwijl gisteren 3½ pCt. genoteerd moest worden. Alleen callgeld bleef, eigenlijk van zelfsprekend, nog ruim aangeboden. Weliswaar werd ook hiervoor de vraag iets grooter, maar voor ½ pCt. kon men nog vrij ruim slagen, totdat gisteren tot 1 pCt. betaald moest worden.

* * *

Op den weekstaat van De Nederlandsche Bank bliken de binnenlandsche uitzettingen met f 4,5 miljoen te zijn teruggelopen; de post binnenlandsche wissels is met f 3,3 miljoen gedaald en de post beleeningen met f 1,2 miljoen. Met een teruggang groot f 647.000 van den post papier op het buitenland correspondeert ongeveer een toeneming van de diverse rekeningen onder de activa der Bank, welke f 957.000 bedraagt.

De metaalvoorraad van de Bank verminderde deze week met f 12,5 miljoen, waarvan f 11,3 miljoen op rekening komt van den goudvoorraad en f 1,1 miljoen op rekening van den voorraad zilver. Het gedeelte van den post munt en muntmateriaal, dat in het buitenland is gedeponerd, daalde met f 24,7 miljoen.

De biljettencirculatie geeft een toeneming te zien van f 11,1 miljoen. Daarentegen daalden de saldi in rekening-courant met f 27,4 miljoen, zijnde het totaal van f 9,4 miljoen waarmede het saldo van het Rijk is verminderd en van f 18 miljoen waarmede de saldi van anderen zijn teruggelopen.

Het beschikbaar metaalsaldo wijst een daling aan van f 5,6 miljoen; het dekkingspercentage is ongewijzigd op nagenoeg 76 pCt. blijven staan.

* * *

De wisselmarkt was de afgelopen week weinig belangrijk. Ponden bleven vast en konden zelfs tot 8.60 verbeteren; slot lager op 8.51. Dollars werden nog steeds gezocht en kwamen op 2.4935; ook hier was het slot flauwer: 2.4907½. Dollars tegen Ponden veranderden weinig; van 3.39 kwam de koers op 3.42. Markten gezocht; de koers verbeterde van 58.85 tot 59.15. Fransche Francs handhaafden zich op het hooge peil; de geheele week bewoog de koers zich rond de 9.78, slot iets lager op 9.77. Belga's kwamen van 34.62½ op 34.72½. Zwitsersche Francs zeer gezocht; van 48.52½ steeg de koers tot 48.65. Lires 12.62½—12.70. Tsjecho-Kronen hooger: ca. 7.40. Kopenhagen 47.15, Stockholm 47.50, Oslo 46.75. Peseta's onveranderd ca. 21.10. Yen ca. 97. Canadeesche Dollars 2.04. Zuid-Amerikaansche wissels nog steeds zonder zaken.

Eén- en driemaands Ponden sloten op 1 resp. 2½ c. boven den contanten koers; Dollars op deze termijnen deden 25 resp. 60 punten agio.

Op de goudmarkt blijft er nog veel vraag, zoowel naar munten als baren.

LONDEN, 28 DECEMBER 1931.

De vorige week telde slechts vier werkdagen, waarop dus de geheele £ 40 miljoen schatkistpromessen moesten worden opgenomen. De omzet was dan ook vrij groot op die dagen, terwijl op Donderdag de eerste posten met de Bank van Engeland tot begin Januari 1932 werden afgesloten. Het namiddaggeld werd hierdoor zeer ruim en goedkoop.

Disconto voor bankaccepten is nog 5¼—6, terwijl de prijs voor schatkistpromessen 5½ pCt. noteert. De nieuwe promessen werden Donderdag tegen 5½ pCt. toegewezen.

Deviezen veel stiller. Dollars pl.m. 3.41½. Gulden pl.m. 8.51.

REDE VAN DEN VOORZITTER DER KAMER VAN KOOPHANDEL EN FABRIEKEN VOOR AMSTERDAM, E. HELDRING.

Aan de rede, die de Heer E. Heldring, Voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam, hedenmiddag heeft gehouden, ontleenen wij het volgende:

Algemeen overzicht.

De crisis.

De oorlog met zijn kapitaalvernietiging en kapitaalverplaatsing als primaire oorzaak buiten beschouwing latende, noemde ik een jaar geleden de overproductie, mogelijk gemaakt door techniek en wetenschap, aangemoedigd door protectionisme, dat tegelijkertijd door handelsbelemmeringen den afzet verminderde en onderconsumptie bevorderde, als voornaamste oorzaak der prijsdaling. Voorts de oorlogschulden en herstelbetalingen, die jaar in jaar uit een economische en financiële ontwrichting veroorzaken en politieke tegenstellingen voeden. Ik zag niet in een te geringen goudvoorraad de aanleiding tot de daling der goederenprijzen, maar meende wel, dat onoordeelkundige aanwending van beschikbaar kapitaal in Amerika speculatie en inflatie heeft veroorzaakt en den terugslag zooveel te heviger deed zijn. Ik noemde zekere mogelijkheden van herstel, waarvan in het afgelopen jaar geen enkele werd vervuld; integendeel, de vicieuze wisselwerking tusschen steeds toenemend wantrouwen, zich uitende door credietbeperking, en de daling van groothandelsprijzen (van 107 op 89, 1913 = 100) schreed voort. Banken en particulieren wedijveren in het oppotten en ontnemen den internationalen handel, die nog nimmer in zoo sterke mate achteruitging als in het afgelopen jaar, de laatste kans zich te ontplooiën. De voortbrenging van grondstoffen en eerste levensbehoeften verminderde, hetzij door kunstmatige beperking, hetzij langs natuurlijke weg; maar de voorraden in de eerste hand zijn nauwelijks verminderd, of namen toe. De onderconsumptie blijft dus bestaan, voornamelijk doordat de uitgeputte voorraden in de tweede en de derde hand niet worden aangevuld. Zoowel het steeds gebrekiger werkende credietwezen als de kortzichtigheid der politici die de economie der staten bepalen, werken autarchie der landen in de hand, de vorming van economische eilanden met onderdrukking van hun onderling verkeer. Het dreigt op finale verlamming, uiteindelijk op gebrek en hongersnood uit te loopen, wanneer de thans nog groote voorraden in de eerste hand verdwenen zijn.

Het *sauve qui peut*-verschijnsel zal blijven overheerschen, totdat die ellende is bereikt, of zich een keerpunt voordoet, want noch de productielanden, wier koopkracht teloor is gegaan, noch de productie-ondernemingen, die met verlies werken, noch de Europeesche gemeenschappen, gebukt gaande onder de zware belastingen en levende op een voet, welke hun financiële stabiliteit bedreigt, zijn in het oog van den belegger ten volle credietwaardig. Het politieke wantrouwen verveelvoudigt het gevoel van onzekerheid. Het Europa, door de vredesverdragen van 1919 in het leven geroepen, trekt den belegger niet aan, allerminst den belegger, die over het grootste onbenutte kapitaal beschikt, den Fransman. Het eeuwenouden conflict tusschen Gallië en Germaani, gecompliceerd door de houding van dien nieuwen machtige, den Noord-Amerikaan: De eerstvolgende maanden zullen de beslissing brengen. Zij ligt in de vraag, of een definitieve bevredigende regeling der oorlogsschulden en schadevergoedingen en van de particuliere Deutsche schulden zal worden bereikt.

Productiekosten.

Maar er blijven nog andere ernstige moeilijkheden op te lossen: de politiek van hooge uitgaven, gestrengd aan de starheid der loonen in vele landen, de hoogte der belastingen en der sociale lasten. Alles devalueert, alleen de vaste lasten niet. Zij beletten in een tijd, waarin het bedrijfsleven meer en meer stagneert, de tewerkstelling van arbeidskrachten. Nimmer steeg de werkloosheid, thans op 20 miljoen in de Vereenigde Staten en Europa geschat, zoo hoog. Er heeft op ontzaglijke schaal kapitaalintering plaats, welke tot valuta-ontwrichting en de gevolgen daarvan leidt. Hoe lang het zal duren, totdat in een land deze mijlpaal is bereikt, hangt van verschillende factoren af, onder andere van de mate, waarin het zich uit eigen productiebronnen kan voorzien en een gesloten huishouding kan vormen, van zijn spaarzaamheid, van de hoogte van beschikbare reserves. Vele landen hebben in 1931 den gouden standaard moeten verlaten, vele andere hebben hun valuta op ernstige wijze zien verzwakken. Engeland was het meest sensationele geval, in

INHOUD.

Blz.

REDE VAN DEN VOORZITTER DER KAMER VAN KOOPHANDEL EN FABRIEKEN VOOR AMSTERDAM, E. HELDRING	1118
Deflatie en loonpeil door <i>Mr. A. J. R. Mauritz</i>	1121
Crisis en loonen door <i>Th. Lighthart</i>	1123
De scheepvaartweg Groningen—Zuiderzee II (Slot) door <i>U. G. Schilthuis</i>	1124
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.....	1125—1132
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten. — Goederenhandel.	

zijn gevolgen het verst strekkend. Voor dat land, dat evenals Nederland wegens zijn dicht bevolking in groote mate op in- en uitvoer is aangewezen, was de hoogte der productie-kosten in verband met de zware lasten, waaronder het gebukt gaat, de voornaamste oorzaak van zijn desperaten sprong in den maalstroom. Frankrijk, waar de loonen belangrijk lager zijn dan in Engeland (voor den val van het Pond) en te onzent, kan lang door autarchische douane-politiek zekere onderdeelen der productie handhaven zonder onmiddellijk groot nadeel voor het geheel, omdat het daarin door klimaat en bodemgesteldheid wordt geholpen, maar tenslotte zal de afsnijding van buitenlandse concurrentie zijn productie-kosten zoodanig vermeederen, dat het op de wereldmarkt niet mede kan en de werkloosheid stijgt, zooals thans reeds het geval is. In Duitsland heeft de vernietiging van het kapitaal en te snel doorgevoerde rationalisatie een mate van werkloosheid veroorzaakt, welke niet door loonsverlaging kan worden bedwongen. Men kan ten hoogste zeggen, dat de doorgevoerde loonsverlagingen een grootere toecoming der werkloosheid hebben voorkomen. In de Vereenigde Staten heeft de theorie der hooge loonen tegen heug en meug in volkomen gefaald, nergens is de terugslag heviger, de werkloosheid grooter.

Deviëzenpolitiek.

Een van de bedenkelijkste uitvloeielen van het streven naar credietbeperking zijn de maatregelen, welke de debiteurlanden ter bescherming van hun buitenlandschen wisselvoorraad nemen. Zij komen daarop neer, dat de regeeringen van die landen verhinderen, dat de buitenlandsche crediteur, verkooper van goederen of reeder, betaling ontvangt anders dan door bijschrijving van zijn vordering op een binnenlandsche bankrekening in de valuta van het land. Dit ingrijpen van hoogerhand in privaatrechtelijke verhoudingen, op zichzelf reeds leidende tot ontwrichting van de rechtszekerheid, belemmert den handel en het vervoer in hooge mate, zonder dat de bedoeling van het importland, versterking van zijn crediet en vermeederdering van zijn uitvoer, bereikt wordt. Het beschermt weliswaar onmiddellijk zijn deviëzenvoorraad, maar ontcentert aan het buitenland de neiging, verdere zaken met het land te wagen, het nieuw crediet te verschaffen, daar opdrachten te plaatsen.

Invoerbeperking.

Een ietwat gelijke uitwerking heeft contingentceering van invoer, een andere uiting van bescherming, thans meer en meer in zwang, voornamelijk in die landen, welke door het heffen van invoerrechten den invoer naar hun oordeel nog niet voldoende hebben belemmerd, maar nu ook door Nederland aanvaard, welks regeering na den val van het Pond door een overdreven schrik voor de gevolgen van een plotselinge overstroming van de binnenlandsche markt bevangen werd. Men maakt zich daarbij wijs, dat contingentceering geen prijsverhoging medebrengt en dus ook den uitvoer niet zal schaden. Men wil namelijk de handelsbalans verbeteren, den invoer beperken, den uitvoer onaangestast laten. Men ziet daarbij over het hoofd, dat invoer, waarnaar geen vraag bestaat, of niet plaats vindt, of spoedig ophoudt. Blijft hij wel plaats vinden, dan bestaat er vraag. Verhindert men de voldoening van die vraag op kunstmatige wijze, dan ontstaat er een quantitatief tekort, intensiveert men de vraag en verhoogt men den prijs. Betreft dit artikelen, die voor de exportbedrijven directe betekenis bezitten of voor de volkshuishouding van belang zijn, dan wordt de uitvoer direct of indirect bemoeilijkt. Men zou eenigszins anders tegenover den invoer van geheel overbodige artikelen kunnen staan, maar ook die hebben voor de betalingsbalans waarde, omdat het leverende land een vordering op het ontvangende land verkrijgt, welke in normale omstandigheden of in uitvoer, of in diensten (vrachten) gekweten zal worden of strekt tot mindering van bestaande tegenvorderingen (aflossing en rente op leeningen). Slechts in zeer abnormale omstandigheden, wanneer bijvoorbeeld de uitvoer naar andere landen (niet noodzakelijk het crediteur-

land, want de internationale verrekening gaat veelal langs den driehoeksweg) vrijwel algemeen belet en de betalingsbalans ernstig bedreigd wordt, zullen noodmaatregelen van die strekking gewettigd zijn, maar eerst zal men moeten nagaan, of het mogelijk is, door vermindering van productiekosten tot uitvoer te geraken. Houdt men deze kunstmatig te hoog, dan verzwakt men het betaalmiddel.

Zoo voeren alle vormen van invoerbepijking, wanneer zij eenmaal het fiscale karakter hebben verlaten, van het doel af, waarvoor zij in het leven geroepen worden, want, naar het oordeel van belanghebbenden niet doeltreffend zijnde, worden zij steeds verscherpt, zoodat het bedrijfsleven er zich op instelt en zij niet dan met groot gevaar van te ernstige verstoring kunnen worden opgeheven. De toestanden naderen aldus, het eene land het voorbeeld van het andere volgende, meer en meer die in de oudheid en vroege middeleeuwen, toen een simpel ruilverkeer zonder credit bestond. Inderdaad ziet men voorstellen om het verkeer van land tot land tot rechtstreekschen ruil van goederen tegen goederen te beperken opduiken. Noties omtrent bevordering van welvaart, verhouding van invoer tot uitvoer, van onderlinge onafhankelijkheid, welke men eeuwenlang voorgoed begraven waande, worden weder verkondigd en tot toenemend onheil der volkeren door de regeeringen in toepassing gebracht, ofschoon hun vertegenwoordigers op internationale conferenties slechts vier jaar geleden van een voortzetting en uitbreiding van de handelsbelemmeringen den ondergang der wereld voorspelden.

Nederland.

Algemeene toestand.

De binnenlandsche economische toestand is zorgelijk, als gevolg van de ontwikkeling van zaken buiten de grenzen en de hoogte van onze productie- en exploitatiekosten. Beschermd door onze zeer sterke goudpositie en onze creditverhouding tot het buitenland, behoeven wij ons over den gulden niet ongerust te maken, op voorwaarde dat men van alle zijden tot behoud van het financiële evenwicht in de volkshuishouding medewerkt.

De goudvoorraad bij De Nederlandsche Bank, de eerste dam voor de veiligheid van onze valuta, heeft zich gedurende het jaar van 426 op 899 miljoen gulden opgehoopt. De vermeerdering begon met het uitbreken van de financiële crisis in Duitschland in Juli. Eerst sedert een week vloeide 8.4 miljoen naar Frankrijk. De omloop van biljetten bedraagt 1.012 miljoen, het beschikbaar metaalsaldo 438 miljoen. Wij zijn dus sterk gewapend tegen windstooten en kunnen heel wat goud afgeven om het vertrouwen in onze valuta te handhaven.

Bovendien hebben de particuliere banken een deel van haar buitenlandsche saldi in goud, dat in haar kelders berust, omgezet. En wanneer de credittoestanden in de wereld zich weder herstellen, zullen wij blijde zijn, het overtollige goud kwijt te raken, dat hier als veiligheidsklep dient, maar overigens dood kapitaal is. Het ligt hier thans ten teken van de buitengewone zwakte van andere landen, van universeel wantrouwen, tevens van vertrouwen in de veiligheid van Nederland. Onze vorderingen op het buitenland op korten termijn overtreffen vermoedelijk de saldi voor buitenlandsche rekening niet onaanzienlijk, ook wanneer men in aanmerking neemt, dat een groot bedrag tijdelijk in Duitschland vastzit. Buitenlandsche emissies en kapitaalafvloeiing uit dien hoofde hebben hier in den laatsten tijd niet plaats gehad.

Loon en levensonderhoud.

Dit houvast, dat ons voor het afglijden op de helling naar den afgrond kan behoeden, bezitten wij gelukkig, maar wij moeten ons snel aan de eischen, die een verlieslatende zaak stelt, aanpassen: uiterste bezuiniging, groote versobering. Met het nationale bedrijfsleven staat het niet anders. Wij werken nationaal met verlies; landbouw, nijverheid en scheepvaart stagneeren meer en meer, inkomsten uit buitenlandse en koloniale beleggingen zijn scherp gedaald; wij kunnen ons geen dure huishouding, geen hooge loonen meer veroorloven. Hoe langer die toestand duurt, hoe meer arbeidskrachten ongebruikt moeten blijven, hoe grooter werkloosheid, hoe meer kapitaal aan onderstand verloren gaat. Verloren, want de werkloze produceert niet en leeft op het nationale kapitaal. In breede kringen is de meening verspreid, dat hooge loonen koopkracht beteekenen en gehandhaafd dienen te worden om de vraag naar verbruiks-goederen gaande te houden. Zeker, hooge loonen zijn voor de gemeenschap gunstig; zoolang zij niet uit het gemeenschapskapitaal betaald worden. Is dat wel het geval, dan werken zij niet alleen improductief, maar kapitaalvernietigend, hetgeen de werkloosheidsondersteuning in 'nog

hoogere mate doen. Sociale overwegingen verplichten ons tot deze, maar hoe eerder zij niet meer noodig zijn, hoe eerder de gemeenschap uit haar gevaarlijke situatie zal worden gered. De vrij aanmerkelijke daling der kleinhandels-prijzen voor verscheidene artikelen in 1931 behoort de aanpassing te vergemakkelijken. Reeds geeft de daling van de kosten van het levensonderhoud een aanzienlijke marge tegenover het peil van het geldloon, die in veel bedrijven kan worden benut en verdere verlaging van de kosten van het levensonderhoud mogelijk zal maken; immers de afstand tusschen groothandels- en kleinhandels-prijzen wordt, behalve door ondernemerswinst, belastingen en sociale lasten, door kosten van transformatie en distributie, verklaard. Het te lang uitblijven van deze aanpassing, die evenzeer in de budgetpolitiek der publiekrechtelijke lichamen tot uiting moet komen, zou valuta-ontwrichting in de hand werken, waarvan men den omvang niet kan bepalen, maar die, naarmate zij grootere afmetingen aanneemt, de koopkracht der loonen, pensioenen, vaste inkomsten uit renten en huren vermindert.

Wij moeten ons naar het peil der productiekosten in naburige landen richten, voorwaarde sine qua non om op de buitenlandsche markt te kunnen mededingen. Het is niet gezegd, dat wij tot het tegenwoordige peil der Engelsche en Deensche productiekosten moeten dalen, omdat het peil, in goud uitgedrukt, in den loop van het komende jaar zal stijgen (tenzij die valuta's verder dalen, in welk geval hun interne aanpassing langer zal duren). De ervaring leert evenwel, dat de productiekosten in een land, welks betaalmiddel na een periode van depreciatie op een laag niveau gestabiliseerd wordt, onder hun oorspronkelijk peil blijven.

Een internationale nivelleering van productiekosten zal niet uitblijven, het is maar de vraag of regeering, gemeentebesturen en vakverenigingen ten onzent er tijdig en in voldoende mate toe zullen medewerken. Men verlieze niet uit het oog, dat de productiekosten ook in Duitschland snel dalen, al werken de hooge invoerrechten er remmend. Ook België is op velerlei gebied gunstiger gesitueerd, de loonen zijn daar meerendeels ongeveer 50 pCt. lager dan hier.

Nijverheid.

Toestand en vooruitzichten van onze nijverheid zijn somber. Een onderzoek, vanwege het Centraal Bureau voor de Statistiek, gedurende het derde kwartaal ingesteld, bracht den buitengewonen ernst der tijden tot uitdrukking en sindsdien is het verder bergafwaarts gegaan. Gelijk in de oorlogsjaren, toen men telkens dacht dat het niet erger kon, is thans, sedert den val van het Engelsche pond in September, de catastrophale toestand der wereld pas in ruimen kring openbaar geworden. Een kenmerkend verschijnsel van dezen tijd is niet alleen, dat zooveel ondernemingen te weinig werk voor haar capaciteit hebben, maar ook, dat de rentabiliteit, wegens de ongunstige prijsverhoudingen, hoe langer hoe meer te wenschen laat. Menigmaal worden zelfs verliesgevendende orders aangenomen. Slechts voor enkele fabrieken werd eenige seizoenopleving of toename van de bedrijvigheid, tengevolge van de verwachte verhooging der invoerrechten in Engeland, gemeld.

Handelspolitiek.

Nu aan de goederenbeweging ongekende belemmeringen in den weg gelegd worden en de toestand in dit land zich steeds zorgelijker ontwikkelt, rijst wederom de vraag, of door wijziging in de handelspolitiek verbetering te verkrijgen of erger te vermijden is. Tot nu toe heeft onze politiek van het geduldige lam naar verhouding zeer goed voldaan. Hoezeer wij ook door de maatregelen van anderen geschaad werden, wij leden per saldo minder dan die anderen, hetgeen zoowel uit onze handelsbalans als onze goudpositie blijkt. Wat de eerste betreft, mogen de volgende cijfers ge-releveerd worden (miljoen gulden):

Tijdperk	Invoer	Uitvoer	Invoer-overschot	Uitvoer in % invoer
1922	2.028	1.221	807	60.2
1923	2.009	1.303	706	64.9
1924	2.364	1.661	703	70.3
1925	2.455	1.808	647	73.6
1926	2.442	1.749	693	71.6
1927	2.549	1.909	640	74.5
1928	2.684	1.986	698	74.—
1929	2.752	1.989	763	72.3
1930	2.418	1.719	699	71.1
1931 (11 mnd.)	1.753	1.231	522	70.2

Het invoeroverschot daalde dus vrij geregeld, terwijl de verhouding der waarde van uitvoer tot invoer, na in 1922 en 1923 resp. 60 en 65 pCt. geweest te zijn, in de laatste geheele jaren nimmer onder de 70 pCt. daalde. Zelfs de

zoo gevreesde invloed van den val van het Pond deed zich tot nu toe niet sterk gevoelen. Wel is de waarde per ton gewicht zoowel bij den invoer als bij den uitvoer in de laatste jaren sterk verminderd, overeenkomstig de daling der wereldprijzen.

Het is echter de toekomst, die zorgen inboezemt: hooge productiekosten in de nijverheid, de uiterst bedenkelijke toestand in Duitschland, prohibitieve rechten in Engeland, die den uitvoer daarheen van ettelijke industrieën afsnijdt en de tuinbouwbedrijven bedreigt, mededinging van Denemarken, dat zijn valuta losliet, met boter op de buitenlandsche markt en vleesch hier te lande; contingentteering van den invoer in Frankrijk ten nadeele van onzen uitvoer, moeilijkheden van betaling uit hoofde van wettelijke maatregelen op deviezengebied, en de zeer ernstige bedreiging van onze Twentsche nijverheid op alle Oostersche en zelfs andere markten van de zijde van Japan, nu ook dit land den gouden standaard opgaf. Dit zijn slechts enkele kenmerkende voorbeelden van de vele belemmeringen van den uitvoer. Daartegenover vraagt men ten onzent belemmering van den invoer van elders, opdat bij gebrek aan uitvoer althans de binnenlandsche markt beschermd worde. De Regeering liet zich ontroeren en joeg het contingentteeringswetje er door, eerst om overstroming van de binnenlandsche markt te voorkomen, en later, in die richting gesuggereerd, als nevenmotieven aanvoerende de versterking der betalingsbalans en de wenschelijkheid met onvriendelijke landen te kunnen schermutselen. Erkennende, dat onze positie uitzonderlijk is en wij tot de weinige landen behooren, welke den invoer niet of weinig belasten (al zal 10 pCt. zeker sterker beschermend werden dan 8 pCt. en nog sterker dan 5 pCt.), zoo kan de stelling toch niet voor bestrijding vatbaar zijn, dat die toestand geen verandering brengt in de noodzakelijkheid, onzen uitvoer zooveel mogelijk te bevorderen. Hetgeen, voor zoover het van ons zelve afhangt, slechts door vermindering van productiekosten kan geschieden.

Wij kunnen niet verwachten deze crisis door te komen, indien het loonpeil niet ongeveer gelijk gebracht wordt aan dat der naburige landen. Gezien de daling der grondstofprijzen, tot onder het niveau van 1913, moet dit mogelijk zijn. De kleinhandelsprijzen zijn als altijd traag in het volgen geweest, doch de daling is thans onmiskenbaar. De kosten van het levensonderhoud bewegen zich in dezelfde richting. Loondaling zal dit proces bevorderen. Hoe langer verzet tegen dezen onvermijdelijken ontwikkelingsgang, des te minder uitvoer, des te grooter bedrijfsverlies in het algemeen, des te grootere kans, dat wij den onvrijwilligen weg, waarvan men het einde niet kan voorzien en tot de ruïne kan leiden, dien der valutaverlaging opgedrongen worden. Invoerbepanking zal in die richting werkzaam zijn en is deswege ook nu even ongewenscht als in normale tijden, want zij brengt steeds vermeerdering van productiekosten mede. Het schrikbeeld der protectionisten, een overstroming van de markt met buitenlandsch product — meestal tijdelijk en meestal overdreven voorgesteld — levert voor onze positie als exportland gewoonlijk meer baat dan schade op. Zij die geschaad worden of vreezen, dat zij geschaad worden, maken misbaar en worden gehoord; zij die bevoordeeld zijn, gewoonlijk talrijker en belangrijker voor de gemeenschap, hebben geen reden zich te laten hooren. Men miskent dientengevolge de beteekenis van hun belang. Wij leven echter in een abnormalen toestand, waarin zich uitzonderingsgevallen kunnen voordoen, welke een tijdelijken steunmaatregel wettigen, voor zoover zij een belangrijk bedrijf over het gevaar van ondergang heen helpen en daarmede het algemeen belang gediend is. Steeds dient scherp te worden onderzocht, of zulk een bedrijf werkelijk ernstig bedreigd is, of het zich niet op andere wijze kan redden en of er niet een minder schadelijke vorm van steun dan invoerbepanking mogelijk is. De zeer ernstige toestand, waarin ons bedrijfsleven zich bevindt, kan door protectie, zooals die met name in het Zuiden verlangd wordt, slechts verergeren. Na het invoerrecht verhoogd te hebben, heeft de Regeering in deze richting genoeg misdreven; het is te hopen, dat zij van de bevoegdheid tot contingentteering een goed, d.w.z. gering gebruik zal maken, ook niet ten behoeve van een avontuurlijke vecht-, dreig- of dwangpolitiek tegenover het buitenland, een uiterst gevaarlijk wapen in de hand van een bewindsman, die nooit de repercussies van het hanteeren kan voorzien.

De voor onzen uitvoer zeer hinderlijke bepalingen in vele landen nopens vergoeding in gouddeviezen, welke practisch gesproken op wanbetaling of onbepakt uitstel neerkomen, hebben het denkbeeld van een clearing naar voren gebracht, die van staatswege of op initiatief van de Regeering zou georganiseerd worden en de betaling der uitvoeren met het

verschuldigde op de invoeren zou verrekenen. Dit zou medebrengen, dat de importeurs — handel en nijverheid dus — voor de voldoening van hun invoerbehoeften uit een bepaald land niet meer vrij zouden zijn en zich, en daarmede hun buitenlandsche verkoopers, aan de tusschenkomst van een deviezen centrale hier te lande zouden hebben te onderwerpen. Het zou bovendien beteekenen, dat de handelsbeweging zich zou moeten wringen in het keurslijf van het kleinste volume, hetzij van den invoer, hetzij van den uitvoer. Men late dit denkbeeld, waarvan de verwezenlijking onze moeilijkheden slechts grooter kan maken, varen!

Eén tak van bedrijf, welke in de beschouwingen over de voordeelen van bescherming gemeenlijk over het hoofd gezien wordt, heeft groot belang erbij, dat althans Nederland zich onthoude van den wedijver in handelsbelemmeringen, welke hem reeds zoo ontzaglijk veel schade berokkend hebben, nl. de scheepvaart. Haar toestand is even ernstig als die van het meest bedreigde bedrijf te land en haar nationale beteekenis zeker niet geringer dan van welk ander ook. In normale jaren wordt haar bijdrage aan de betalingsbalans netto op 200 miljoen gulden geschat.

Handelsbeweging.

Voortbrengings- en verbruiksgoederen.

De achteruitgang van onzen goederenruil met het buitenland, die zich in 1930 reeds krachtig deed gevoelen, heeft zich in verscherpte mate voortgezet. De ongeveer 1.200 invoerposten onzer handelsstatistiek overziende, trof ik daar slechts een honderdtal, dat zich ten opzichte van het vorige jaar had gehandhaafd of was toegenomen; althans, wat de specifieke maat aangaat, de eenige, waarmede in dezen tijd een vergelijking der afzonderlijke posten mogelijk is. Van dat honderdtal kan men er hoogstens 20 tot de grondstoffen en hulpmiddelen van de industrie der productiegoederen rekenen. De overige zijn verbruiksgoederen of hulpmiddelen voor de verbruiks-nijverheid. In de belangrijke groep XV der „andere goederen”, die de machines en werktuigen omvat, trof ik slechts drie stijgingen, alle van verbruiksgoederen. Bij den uitvoer lijkt mij de verhouding iets gunstiger. Ik vond daar op eenzelfde totaal-aantal posten er een 170-tal, die naar hun specifieke maat boven het peil van 1930 of ongeveer daarmede gelijk stonden. Merkwaardigerwijs is daarbij de verhouding tusschen de productiemiddelen en de verbruiksgoederen vrijwel dezelfde als bij den invoer. Onder de ongeveer 170 gestegen uitvoerposten betroffen er namelijk een 28-tal productiemiddelen en de overige verbruiksgoederen of hulpmiddelen om deze tot stand te brengen.

Uit het voorgaande blijkt duidelijk, dat in zoverre onze handelsbeweging aan de neerdrukkende tendenzen wezendaans vermocht te bieden, dit in overwegende mate door de vraag naar goederen voor het eindverbruik, die de markt nog eenigszins omhoog hield, mogelijk werd gemaakt. Bovendien biedt de verbruiksmiddelen-industrie tegenover die van de productiemiddelen, uiteraard algemeen gesproken, het volgende belangrijke verschil. Terwijl de vervaardiging van voortbrengingsgoederen tijdens den opgang van de conjunctuur geneigd is tot sterke uitbreiding, die, als zij in het marktaanbod tot uitdrukking komt, te groot voor de behoeften van de vervaardiging van verbruiksgoederen blijkt te zijn, is de industrie van deze laatste door haar innige aanraking met het laatste verbruik en haar korten voortbrengingstijd in staat, om in enge verstandhouding met dit tamelijk onelastische verbruik te werken. (De uitvoer van voortbrengingsmiddelen was bij ons tot 1929 levendiger dan die van verbruiksgoederen en in Duitschland, Engeland en de Vereenigde Staten deed zich hetzelfde voor). Vandaar dat de breuk tusschen het verbruik en de voortbrenging zooveel sterker in de verhouding tusschen de voortbrengers van verbruiksgoederen en die van de voortbrengingsmiddelen, dan in de verhouding tusschen verbruikers en voortbrengers van verbruiksgoederen aan den dag is getreden. Gelijk in het begin van den omslag van de conjunctuur in de Vereenigde Staten de fabrieken van voortbrengingsmiddelen, wanneer men althans van enkele der zoogenaamde nieuwe bedrijfstakken afziet, het eerst en het sterkst werden getroffen, zoo blijkt ook thans, na meer dan twee jaar van de heftigst denkbare crisis, dat de verbruiksgoederen-industrie er nog het minst ongunstig voorstaat. De vraag, hoe de noodzakelijke verlaging van de voortbrengingskosten, met inbegrip van de arbeidsloonen, waarvan het eindverbruik in hooge mate afhangt, tot stand te brengen, zonder aan de ondernemingen ter vervaardiging van goederen voor dit eindverbruik ernstige schade te berokkenen, vormt een der moeilijkste onderwerpen van het sociale beleid in dezen crisistijd.

DEFLATIE EN LOONPEIL.

Een objectief oordeel omtrent de vraag of in de huidige periode van inzinking verbetering mag worden verwacht van een algemeene of particele verlaging van loonen en salarissen kan slechts dan worden uitgesproken, wanneer men de karakteristieke trekken van het crisisverloop niet uit het oog verliest.

Als meest-marquante feit van de geheele gebeurtenissenreeks sedert October 1929, uitgangspunt waarop niet genoeg de aandacht kan worden gevestigd, moet worden aangewezen de ineenstorting van het prijsniveau der jaren 1922—'29, periode waarin zich, gelijk bekend, het groothandelsprijspeil in de meeste landen die de oude munteenheden hadden gehandhaafd, met een zekere stabiliteit, ondanks de dalende tendens, rondom het cijfer 150 (1913 = 100) heeft bewogen.

Dat merkwaardigerwijze, vóór deze groote prijsval inzette nimmer uitvoerig werd stilgestaan bij de vraag of de wereldhandel zich zonder dreigende risico's wel zou kunnen ontwikkelen op een prijsbasis in doorsnede anderhalf maal zoo hoog als die van 1913 (waarbij nog bovendien de kleinhandelsprijzen en de kosten van het levensonderhoud gedeeltelijk als nasleep van de jaren onmiddellijk vóór 1922 een belangrijk stuk boven dit peil waren gebleven) moet waarschijnlijk hieraan worden toegeschreven dat in het algemeen, voor zoover aan deze vraag aandacht werd besteed, door de experts van practijk en theorie de elasticiteit van 's werelds geldvolumen is overschat.

Zonder in details te treden over de belangrijke geld-theoretische vragen welke hierbij in het geding zijn, dient voorop te worden gesteld dat een nieuwe poging tot prijsstabilisatie op een lager niveau (wanneer althans goud de basis blijft vormen van de geldstelsels) betere waarborgen moet bieden voor een verdere ontplooiing van de wereldproductie en den wereldhandel dan het stabilisatie-streven van de jaren 1922—'29, dat internationaal gericht was op de handhaving van een te hoog prijsniveau, dat in abnormale omstandigheden was ontstaan.

Het deflatieproces, op de wereldmarkt aangevangen met den eersten stoot in de jaren 1920—'22, vindt in de huidige crisis op wel zeer stormachtige wijze zijn einde. De daling der groothandelsprijzen, in 2 jaar tijds in de verschillende landen in doorsnede van 140 à 160 tot 90 à 110 begint eerst de laatste maanden geleidelijk aan tot stilstand te komen. Na deze sterke daling zal, wanneer eerlang door vertrouwensherstel en nieuwen ondernemingslust aan de crediet- en vertrouwenscrisis een einde zal zijn gekomen, in de naaste toekomst een zekere stijging der prijzen ongetwijfeld mogen worden verwacht. Maar het streven van geld- en credietpolitiek zal dan stellig *niet* gericht mogen zijn op een weder bereiken van de prijsbasis 1922—'29. De wereld hunkert er thans naar om aan de moderne mogelijkheden van techniek en agricultuur vorm te geven en een productieresultaat te bereiken, dat alle vroegere volkswelvaart overtreffen zal. Geld- en credietpolitiek hebben hierbij een dienende rol te vervullen en de ervaringen hebben aangetoond, dat deze taak beter en betrouwbaarder zal kunnen worden nagekomen, wanneer men met het goud als geldstandaard produceert en handeldrijft op een lager prijsniveau. Is deze overweging juist en steeds meer gezaghebbende stemmen in binnen- en buitenland verklaren dat in deze richting de oplossing gevonden worden móet, dan is voor bedrijfsleven en staatshuishouding een zoo snel mogelijke aanpassing bij een lager prijspeil het aangewezen remedie.

Deze aanpassing bij een lager prijspeil is echter een proces dat — de ondervinding heeft het uitgevezen — zoowel voor het industriele bedrijfsleven van een bepaald land als voor de ontwikkelingsmogelijkheden van den internationalen handel ernstige gevaren kan opleveren en het mag dus in het belang van deze hoofdbronnen van volkswelvaart een dringende eisch heeten, dat een zorgvuldige bestudeering

van het prijsaanpassingsvraagstuk in de huidige tijdsomstandigheden niet verwaarloosd wordt.

Zulk een eisch klemt te meer, omdat men zich langzamerhand moet gaan afvragen of bij alle beschouwingen en studies over de twee groote na-oorlogskwalen: de verbreiding der werkloosheid en de internationale protectie-wedloop der verschillende landen wel voldoende aandacht is besteed aan het gewicht dat bij deze problemen in de schaal werd gelegd door de bewegingen van het prijsniveau in het algemeen en de onderlinge prijsverhoudingen tusschen grondstoffen, loonen en eindproducten in het bijzonder.

Door de sterke toename der wereldproductie in de jaren 1919—1929, gepaard aan de monetaire gevolgen der verschillende muntstabilisaties, werd op de internationale markt, niet alleen op de grondstoffen-, maar ook op de eindproductenmarkt, een krachtige deflationistische tendens in het leven geroepen die allerminst strookte met de belangen van het bedrijfsleven, dat uiteraard met prijsstabiliteit het best gediend was. Ten einde deze ongewenschte prijsdaling van eindproducten en van grondstoffen, voorzoover in de inheemsche volkshuishouding voortgebracht, zooveel mogelijk af te wenden, zijn op groote schaal zeer verschillende valorisatie-pogingen in het werk gesteld en is met name de laatste tien, twaalf jaar allerwege gebruik gemaakt van het geduchte handelspolitieke middel om *door protectionistische maatregelen de prijzen op een kunstmatig peil te handhaven*. De golf van protectie na den oorlog, uit landspolitieke overwegingen hoogstens ten deele te verklaren, moet dan ook ongetwijfeld in hoofdzaak worden toegeschreven aan den internationalen aandrang van producenten om overall, waar binnen de verschillende landsgrenzen de prijsbedreiging zich voordeed, te weren het goedkoopere product, dat in het eene geval hier, in het andere geval ginds vandaan kwam, maar dat telkens opnieuw de bestaande marge tusschen verkoopspreis en productiekosten in gevaar bracht. Dezelfde deflationistische tendens dus die, mede door de herhaalde acties tot loonsverhooging, eveneens op krachtige wijze het streven naar rationalisatie moet hebben bevorderd, heeft aldus gelijktijdig het economisch hoogst *ongewenschte* gevolg in het leven geroepen, dat de nationale markten werden begrensd. Wel werd steeds uitvoerig betoogd, en elke internationale conferentie heeft dit betoog onderstreept, dat een dergelijke begrenzing het maximum aan rentabiliteit moest verminderen, maar desondanks zagen de regeringen zich voortdurend genoodzaakt voort te blijven gaan met het verhoogen der tarieven. Tien jaar lang heeft men echter niet voldoende ingezien, men had ook trouwens de ervaring met de prijsbeweging na 1929 nog niet, dat de hooge na-oorlogsprijzen en de bezwaren aan een algemeene prijs- en kostendaling verbonden, als de onmiddellijke oorzaken van dit protectionisme waren aan te wijzen. In een tijd zooals thans, nu het deflatie-probleem in een acuut stadium is gekomen en de aandrang tot protectie overall verlevendigt, is het noodig, dat men zich van dit oorzakelijk verband terdege rekenschap geeft, wil men een juiste keuze kunnen doen tusschen een algemeene verlaging der productiekosten, de weg van den meesten weerstand, en het zooveel eenvoudiger middel gelegen in een protectionistisch invoertarief.

* *

Waaruit bestaan de kosten van een industrieel product en welk aandeel hebben hierin arbeidsloonen en salarissen? Aldus luidt de vraag die bij een verlaging van prijzen en productiekosten een beslissende rol speelt. Hoewel herhaaldelijk reeds op deze fout werd gewezen, wordt bij de behandeling van dit onderwerp toch nog telkens op onvoldoende wijze rekening gehouden met den zoo belangrijken factor der *indirecte loonkosten*. Houdt men hier wel rekening mee, dan dient het percentage direct en indirect arbeidsloon (inclusief salaris) tezamen ongeveer te worden ge-

schat op 80 à 90 pCt. der totale kosten (aldus bijv. Adolf Weber in verschillende zijner laatste geschriften). Recente onderzoekingen bevestigen deze schatting. Dr. Friedrich Zahn, de president van het Beiersche Centraal Bureau voor de Statistiek, wees onlangs¹⁾ in dit verband op de uitkomsten van een pas verschenen enquête-verslag betreffende de Deutsche porcelein- en steengoederenindustrie, waarin voor dezen bedrijfstak de directe arbeidskosten werden berekend op 58,1 pCt., terwijl van de overige 41,9 pCt. (kosten van materiaal, afschrijvingen, belastingen enz.) 32 pCt. als indirecte arbeidskosten waren aan te wijzen. De resterende 10 pCt. werden gevormd door rentevergoeding voor kapitaalgoederen (interest, huur en pacht).

Een soortgelijke studie²⁾ in 1926 betrefte de Zwitsersche machine-industrie en wees uit dat in dat jaar bij de productiekosten dezer industrie het gezamenlijke directe en indirecte Zwitsersche loon-aandeel alleen reeds gemiddeld 76—77 pCt. bedroeg.

Op grond van deze uitkomsten mag dus worden vastgesteld dat de totale kostprijs der industriële producten — van eindproducten, mag men wel zeggen, in het algemeen, wanneer men een uitzondering maakt voor voedingsmiddelen die regelrecht uit den landbouw komen — voor ongeveer $\frac{3}{10}$ uit directe en indirecte loonkosten bestaat. (Bij een grondstof of landbouwproduct zal het kostenpercentage voor interest, huur en pacht belangrijk groter dan 10 pCt. moeten zijn). Dit resultaat rechtvaardigt thans de gevolgtrekking dat een algemeene loon- en salarisverlaging over de geheele linie en gelijkelijk in de onbeschutte en beschutte bedrijven na eenigen tijd een vrijwel proportionele prijsverlaging van alle eindproducten mogelijk moet maken. Alleen in het overgangsstadium zullen nog in verschillende kostenbestanddeelen hogere loonen zijn verdisconteerd, maar ook deze zullen zich geleidelijk aanpassen.

In het deflatie-proces in zijn huidige acuten vorm kan om deze reden dan ook een grotere bewegelijkheid van alle loonen, salarissen enz. niet anders dan ertoe bijdragen dat het prijspeil der eindproducten sneller het prijsverloop der grondstoffen volgt. Hierbij veroorzaakt dan de noodzakelijke paralleliteit tusschen loonbeweging en eindproductprijzen (de kosten van het levensonderhoud bestaan uiteraard uit prijzen van eindproducten) dat *ondanks de daling der nominale loonen het goederenloon in het algemeen onaangestast kan blijven.*

De wenschelijkheid dat beide categorieën prijzen (van grondstoffen en eindproducten) zich inderdaad zoo veel mogelijk gelijkelijk bewegen en dat in laatstgenoemde prijzen niet een inflatorische verhooging blijft steken, dient thans met een enkel woord nog nader te worden toegelicht.

¹⁾ „Soziale Praxis“ Heft 23/25, 1931.

²⁾ Dr. Reichlin in „Zeitschrift für schweizerische Statistik und Volkswirtschaft“ 1926, Heft 3.

Gustav Cassel, in zijn Memorandum voor de Internationale Economische Conferentie 1927 den loop der verschillende prijsbewegingen sedert 1913 besprekend, toonde daarin aan dat de ontwikkeling in deze periode in allerlei bedrijfstakken geleid heeft tot relatief hogere prijzen naarmate de goederen in een verder gevorderd stadium van productie verkeerden; de aldus geconstateerde prijsverschuiving werd door hem toegeschreven aan een algemeene stijging der industriële loonen en aan bijzondere verhoogingen van de arbeidskosten in bedrijfstakken waar de arbeiders een bepaalde monopolistische positie innamen. De nadelen van deze verschuiving, nadelen die sedert 1927 in een nieuw daglicht getreden zijn, waren volgens Cassel tweërlei: in de eerste plaats zouden in het land zelf de landbouwende bevolking en in het algemeen de producenten van grondstoffen wegens de voor hun producten geldende lagere prijzen minder hooggeprijsde eindproducten kunnen afnemen, waarvan de industrie dan den weerslag in den vorm van werkloosheid zou moeten ondervinden en in de tweede plaats moet men internationaal een zelfde verschijnsel krijgen en komt de relatief grotere prijsdaling van grondstoffen en koloniale producten neer op een ongunstige ruilverhouding tusschen het geïndustrialiseerde Europa en de overzeesche gebieden.

Bij de beschouwing nu van een overzicht der indexcijfers sedert 1921 van de groothandelsprijzen, de kosten van het levensonderhoud en de arbeidsloonen in verschillende landen (in den bijgevoegden staat werden als voorbeeld genomen Engeland, Zweden en Nederland, voor alle cijfers geldt 1913 of 1914 = 100) kan voor de meeste cijfergroepen de conclusie gelden, dat de hooge weinig veranderlijke nominale loonen ondanks de daling in de groothandelsprijzen (prijzen dus ten deele van grondstoffen, ten deele van voor consumptie gereede artikelen die nog verdere distributie moeten ondergaan) de prijzen der eindproducten (als, zij het gebrekkige, maatstaf moge dienen de kosten van het levensonderhoud) hebben hooggehouden. Een tweede gevolgtrekking ligt dan voor de hand en is deze: bij lagere nominale loonen zouden ook de prijzen der eindproducten lager kunnen zijn, hetgeen dus enerzijds beteekenen zou dat deze prijzen meer binnen het consumptievermogen zouden vallen van alle producenten van grondstoffen, landbouwproducten enz.; terwijl anderzijds de verlaging van de geldloonen, mits algemeen doorgevoerd, door de dalende levenskosten geen verlaging van het goederenloon zou teweegbrengen. Een derde opmerking betreft de in het oog springende noodzakelijkheid dat juist thans, in verband met het groothandelsprijzeverloop der jaren 1929—'31, een doelbewuste nominale aanpassing van de loonen bij deze prijzen, ook al mag een gedeeltelijk prijsherstel weer worden verwacht, wordt doorgevoerd, daar anders de door Cassel aangewezen wanverhoudingen zich in de naaste toekomst in nog sterker mate dan tot dusverre zouden moeten voordoen.

Wat de Engelsche cijfers in het bijzonder betreft

	Engeland			Zweden			Nederland		
	Groot-handels-prijzen.	Kosten van het levensond.	Index uurloon.	Groot-handels-prijzen.	Kosten van het levensond.	Index dagloon.	Groot-handels-prijzen.	Kosten van het levensond.	Index dagloon R. V. B.
Basis 1913 of 1914 = 100.									
1921	197	218	280	222	226	304	182	199	251
1922	159	181	216	173	186	220	160	181	235
1923	159	173	193	163	175	211	151	175	225
1924	166	175	195	162	174	211	156	177	218
1925	160	174	196	161	175	217	155	178	216
1926	148	172	196	149	171	222	145	169	215
1927	141	167	196	146	170	222	148	168	217
1928	140	166	194	148	171	224	149	169	218
1929	136	163	193	140	168	231	142	168	222
1930	120	154	193	122	162	238	117	159	—
Juni 1931	102	147	(te kwartaal)	110	158	—	100	153	—

diene nog dat de Engelsche loonen al voor den oorlog de hoogste waren van Europa. De verdubbeling van zulke hoge geldloonen had tot gevolg dat de export-producten extra-duur en blijkbaar te kostbaar werden voor een deel der buitenlandsche afnemers. Zoo kon de devaluatie van het £, welke op de internationale markt de geldelijke belooning voor het Engelsche arbeidsproces kunstmatig verlaagde, tot tastbaar gevolg hebben een opleving van de exportindustrieën en een vermindering van het werklozencijfer in 4 weken tijds, tegen de seizoenbeweging in, met ongeveer 100.000.¹⁾

Ongetwijfeld kan bij vrijen internationalen handel een land een hoogere loon- en levensstandaard handhaven dan een ander land, echter alleen wanneer het in bepaalde gunstige omstandigheden verkeert, bijv. over een grooteren kapitaalrijkdom, een grootere productiviteit of over speciale productiehoedanigheden beschikt. Maar een land dat te hoge *geldloonen* en daarmee te hoge kosten voor het levensonderhoud handhaaft, zal wanneer het op export aangevozen is op de internationale markt te hoge geldprijzen moeten vragen en dus tot gedeeltelijke werkloosheid gedoemd zijn. In een deflatie-periode, waarin alle geldprijzen verminderen, loopen de exportmogelijkheden van elk land dan ook gevaar, dat er niet tijdig in slaagt de geldprijzen der productiekosten bij deze vermindering aan te passen. Terwijl ook natuurlijk bij de productie voor de binnenlandsche markt het achterwege blijven van zulk een aanpassing de afzetmogelijkheden in het land zelf zal verkleinen.

* * *

Rest tenslotte nog de vraag in hoeverre de crisis naast het overwegend deflatie-karakter ook nog in belangrijke mate het beeld zou vertoonen eener „normale” inzinking van de conjunctuur. De gecompliceerdheid der verschijnselen en het onderscheid in de feitelijke verhoudingen der verschillende landen laat een algemeen antwoord op deze vraag nauwelijks toe. Landen als Duitschland en Engeland verkeerden vóór 1929 zeker niet in een cyclische hausse-periode, terwijl Amerika's laatste phase van „prosperity” hiermede zooals van zelf spreekt wel gelijk is te stellen. Het gemis aan eenstemmigheid bij de verklaring der algemeene conjunctuur-beweging bemoeilijkt voorts het geven van een aanwijzing welke loonpolitiek bij een dergelijke inzinking theoretisch verdedigbaar is te achten. Wie voorhands geneigd is de uitlegging o.a. van Cassel en Spiethoff te volgen, welke de voornaamste crisisoorzaak aan ontoereikende kapitaalvorming toeschrijft, een tekort dat ook door tijdelijk „*zusätzliches Kredit*” niet is te overbruggen, zal tenslotte in een beperking der consumptie-mogelijkheden, dus in een verlaging van loonen en salarissen een middel moeten zien om de positie der kapitaalgoederen-produceerende industrieën te versterken. Maar hierbij kan de vraag, in welke landen wel, en in welke landen niet, in de laatste periode vóór 1929 de kapitaalvorming ontoereikend moet worden geacht, opnieuw een twistpunt vormen.

Naast de verklaring van de hoofdtrekken van het crisisverloop en het aanwijzen van de in dezen tijd te volgen loonpolitiek schijnt ons echter, althans voor Nederland, de oplossing dezer vragen van secundair belang.

Mr. A. J. R. MAURITZ.

¹⁾ Al dient men er rekening mede te houden dat deze vermindering ten deele dient te worden toegeschreven aan het feit, dat op 3 October de gewijzigde uitkeeringsregeling in werking trad.

CRISIS EN LOONEN.

In een openbare vergadering te Amsterdam verdedigde een van de sprekers¹⁾, volgens de verslagen in de bladen de stelling, dat de huidige crisis een „afzetcrisis” is, die men het best bestrijden kan door de loonen hoog te houden, waardoor immers de afzet bevorderd zou worden. Daar men deze opvatting meer hoort verkondigen, is het nuttig haar nader te bezien.

Wat beteekent „afzetcrisis”?

Voor een bepaald product kan de beteekenis geen andere zijn dan dat dit product moeilijk te verkoopen is, d.w.z., dat men er zooveel geld voor vragen moet, dat er geen liefhebbers op de markt te vinden zijn. Men ruilt echter geen goederen tegen geld om dit ruilmiddel te behouden, doch alleen om daarvoor andere waren te koopen, zoodat de feitelijke beteekenis van „afzetcrisis” is, dat er een wanverhouding bestaat tusschen den vraagprijs, d.w.z. den kostprijs van dit ééne product en dien van alle andere producten.

Men zal dus om tot ruiling te komen den kostprijs van dit ééne product moeten verlagen.

Wat echter een algemeene afzetcrisis beteekent, is niet duidelijk. Als er geen enkel product op de markt te plaatsen is, moet de oorzaak schuilen bij één product of een groep producten, die om een of andere reden te hoog in prijs zijn, want men kan toch niet aannemen, dat verkoopers van laaggeprijsde producten niet bereid zouden zijn te ruilen. Zoo beschouwd beteekent het woord afzetcrisis niet anders dan dat er een wanverhouding bestaat in de prijzen van diensten en goederen.

Er moet dus naar een herstel van die wanverhouding worden gestreefd en het is zonder meer duidelijk, dat dit alleen bereikt kan worden door verlaagd aanbod van de te dure producten.

In West-Europa brengt de nijverheid producten voort, die voor een deel hun weg moeten vinden naar landen, waar de levensstandaard zoo laag is, dat men niet veel betalen kan. Lage levensstandaard beteekent, dat de arme volken slechts geringe overschotten boven hun eigen behoeften produceeren, zoodat ze voor den invoer van producten weinig kunnen bieden. De wanverhouding in de prijzen van diensten en goederen is dan ook gedeeltelijk een gevolg van de groote verarming van een deel van onze samenleving. Herstel zal dus gezocht moeten worden door die arme landen uit hun verval op te heffen. Dat bereikt men stellig *niet* als men vasthoudt aan de stelling, dat men de loonen hoog moet houden dus duur moet blijven leveren.

Er komt in de stelling van den Amsterdamschen redenaar nog een wanbegrip naar voren. Hij meent, dat het betalen van hoge loonen het verbruik zal doen toenemen en dus den afzet zal bevorderen. Door het betalen van loonen wordt het geld echter alleen verplaatst en zoo'n verplaatsing kan toch geen verhoogde consumptie tengevolge hebben. Nemen we aan, dat een fabrikant in een week aan loonen *f* 6000,— en aan grondstoffen *f* 4000,— betaalt, dan zal hij door de verhooging van den loonstandaard tot een totaal van *f* 7000,— moeten trachten *f* 1000,— op zijn grondstoffenrekening te sparen en dan komt er dus geen cent meer in omloop. Is hij genoodzaakt toch *f* 4000,— voor grondstoffen te betalen dan zal hij voor de *f* 1000,— een ander doel moeten offeren, bijv. een belegging moeten nalaten, geld van de bank moeten halen of iets dergelijks en het bedrag, dat hij dus meer uitgeeft, zal noodwendig elders minder uitgegeven worden.

Hooge loonen verplaatsen dus alleen het verbruik en bevorderen den afzet niet. De consumptie wordt alleen gestimuleerd, als de fabrikant zijn product kan ruilen, dus voort kan produceeren.

Bij sommige producten wordt het steeds duidelijker, dat in ons land de arbeid te hoog geprijsd is, waar-

¹⁾ Het gemeenteraadslid Mr. van den Berg.

door deze moeilijk te verkoopen wordt. In andere landen kan men den arbeid goedkooper krijgen, zoodat industrieën zich naar die landen beginnen te verplaatsen. Vaak wordt vergeten, dat de fabrikant in elk product een zekere hoeveelheid arbeid op de markt brengt en dat deze arbeid mede den prijs van het eindproduct bepaalt. Had de spreker in Amsterdam dit ernstig overwogen, dan zou hij misschien voor het uitspreken van zijn stelling zijn teruggedeinsd.

Het probleem is eenvoudig, men moet er echter wel telkens op terugkomen, omdat de heerschende wanbegrippen haast onuitroeibaar lijken.

TH. L.

DE SCHEEPVAARTWEG GRONINGEN—ZUIDERZEE.

II (Slot.)

Terwijl op het gebied der provincie Groningen de uitvoering der werken ter hand was genomen en zoo veel mogelijk wordt bespoedigd, waren voor de werken ten westen van Noordhornerga, waarvan 8 KM. kanaalverbetering in de provincie Groningen gelegen, bruikbare ramingen zelfs nog niet beschikbaar. Het ontbreken daarvan is aanleiding geweest tot de samenstelling van eene nieuwe commissie, bestaande uit den hoofdingenieur-directeur van den Rijkswaterstaat te Leeuwarden en de provinciale hoofdingenieurs van Friesland en Groningen met de taak de ontbrekende cijfers te verschaffen.

Deze commissie kwam met haar rapport gereed in November 1929. Zij verschafte de gewenschte cijfers, maar zij deed meer dan dat. Zij bepaalde zich bij hare berekeningen niet tot het kanaal Noordhornerga—Lemmer, maar zij overwoog tevens de vraag of het eindpunt van het kanaal van Groningen naar de Zuiderzee Lemmer behoorde te zijn of Stavoren, en zij nam tevens in hare berekeningen op de vermeerdering der kosten van grondaankoop en uitvoering, wanneer de 11 KM. langere weg naar Stavoren zou worden gekozen. Ook berekende zij de kosten verbonden aan eene verbetering van het kanaal van Harlingen naar Leeuwarden, en verbinding van Leeuwarden met het kanaal Groningen—Zuiderzee door een nieuw te graven kanaal naar Fonejacht, gelegen aan het kanaal Groningen—Zuiderzee. Bijzonderheden over de afmetingen van het kanaal en de daarin te bouwen kunstwerken, voorkomende in het rapport der commissie laat ik buiten beschouwing. Over de vraag of de hoofdvaarweg van Groningen naar de Zuiderzee in de toekomst zal moeten loopen over Lemmer of over Stavoren merkt de commissie in haar rapport het volgende op:

„De vaarweg over Stavoren is ongeveer 11 KM. „langer dan die over Lemmer, doch daartegenover „staat, dat het traject over het IJsselmeer naar Am- „sterdam, en na bedijking van den noord-oostelijken „Zuiderzeepolder ook naar den IJssel korter is, waar- „door de vaart veiliger en de meerdere lengte van den „vaarweg min of meer wordt gecompenseerd. Hoeveel „het verschil voor het totale traject zal bedragen, zal „afhangen van de nog onzekere wijze van uitvoering „van de verdere Zuiderzeepolders.

„Bovenstaande verschillen worden echter van geen „beteekenis geacht tegenover het bezwaar, dat de ha- „ven van Lemmer onder ongunstige omstandigheden, „geruimen tijd langer voor de scheepvaart is gesloten „dan die van Stavoren.”

In haar verder betoog licht de commissie haar standpunt nader toe, wijst nog op de ijsophooping van vóór Lemmer, waardoor de mogelijkheid ontstaat, dat daar de vaart zeer geruimen tijd gestremd blijft. Zij eindigt met te zeggen:

„Alles bijeen zijn ondergeteekenden van oordeel, „dat aan de route over Stavoren zonder eenig voor- „behoud de voorkeur moet worden gegeven.”

De Minister van Waterstaat heeft zich met deze zienswijze geheel vereenigd, ook met het denkbeeld

de zeeluis te Stavoren aanstonds geschikt te maken voor 2000 tons schepen, en is, evenals de commissie, zoozeer overtuigd van de voorkeur voor de route over Stavoren, dat hij heeft medegedeeld te zullen bevoor- deren, dat de daaraan verbonden hoogere kosten van f 247.000 voor grondaankoop en f 1.053.000 voor hogere kosten van uitvoering, samen f 1.300.000, voor rekening van het Rijk zullen worden genomen.

Nu ook de geraamde kosten van de kanalen door Friesland bekend zijn, kan men zich eene voorstelling maken van het totale bedrag dat met de verbetering van den scheepvaartweg Groningen—Zuiderzee zal zijn gemoed.

Deze kosten bedragen:

voor het pand Eemskanaal—Stroobos	f 10.675.400
„ „ „ Stroobos—Stavoren	„ 11.991.000
	f 22.666.400
„ „ „ Fonejacht—Harlingen	„ 9.599.000
	f 32.265.400

daarvan neemt het Rijk voor zijne rekening:

voor alle kosten van grondaankoop	f 4.528.715
voor hogere kosten Stroobos—	
Stavoren	„ 1.053.000
voor twee derden van de kosten	
van uitvoering	„ 17.789.225
	„ 23.370.940

blijven voor rekening van Groningen en Friesland

land	f 8.894.460
Van dit bedrag komt ten laste van het kanaal-	
pand in de prov. Groningen	„ 2.976.460
en ten laste van de beide kanaalpanden in	
Friesland	„ 5.918.000

Bij verdeling van één derde van de kosten van uitvoering in verhouding tot de werkelijke kosten in Groningen en in Friesland, zou de provincie Friesland dus een aanzienlijk grooter bedrag hebben te betalen dan de provincie Groningen.

De laatste heeft echter erkend grooter belang te hebben bij het kanaal Groningen—Zuiderzee dan de eerste, en heeft zich steeds bereid verklaard een deel te betalen in de kosten van het Friesche gedeelte van dat kanaal, niet in die van het kanaal Fonejacht—Harlingen, dat zoo misschien niet geheel, toch hoofdzakelijk als een Friesch belang is te beschouwen.

Ged. Staten van Groningen hebben getracht tot overeenstemming te komen met die van Friesland over eene regeling van het door beide provinciën te betalen aandeel in het één derde van de kosten van uitvoering van het kanaal Groningen—Zuiderzee. Die pogingen zijn niet gelukt, voor een deel doordat Ged. Staten van Friesland hunne medewerking afhanke- lijk stelden van de tot stand koming en de financiële regeling van het kanaal Fonejacht—Harlingen.

De Minister van Waterstaat heeft dat kanaal opge- nomen in zijn plan van kanalenverbetering op geheel denzelfden voet als het kanaal Groningen—Zuiderzee, met het voornemen, dat kanaal eveneens in te richten voor de vaart met 1000 tons schepen, evenwel zonder dat bij den grondaankoop de mogelijkheid van ver- ruiming tot een 2000 tons kanaal zal worden open- gehouden, omdat daarvan de uitvoering op te groote bezwaren zou stuiten, en voorts met dien verstande, dat het zijne bedoeling zou zijn het kanaal Groningen- Zuiderzee met Stavoren als eindpunt zoo mogelijk af te werken in 1937, waarna de verbinding Fonejacht— Harlingen in uitvoering zal kunnen worden genomen met de toezegging deze verbetering in 14 jaren tot stand te zullen brengen.

Nadat door het rapport van November 1929 de ge- gevens beschikbaar gekomen waren, die als grondslag voor verdeling der kosten van de op Friesch gebied aan te leggen werken konden dienen, heeft het De- partement van Waterstaat zich ter bevordering eener regeling, zoowel met het provinciaal bestuur van Friesland als met dat van Groningen in verbinding gesteld. Ged. Staten van Groningen aanvaardden met voldoening de bemiddelende tusschenkomst van dit even onpartijdig als deskundig rijksorgaan. De door

het Departement van Waterstaat als billijk voorgestelde regeling kwam hierop neer, dat tegenover het rijksoffer van f 1.053.000 voor de hoogere kosten van uitvoering van het kanaal Stroobos—Stavoren, de provincie Groningen zich bereid zou verklaren in de kosten van uitvoering van die kanaalverbetering 4/15 gedeelte bij te dragen en de provincie Friesland 1/15. Daartegenover zou het aandeel van de provincie Friesland in de kosten van de verbetering van den vaarweg Fonejacht—Harlingen 4/15 bedragen van de uitvoeringskosten, dat van de provincie Groningen 1/15 gedeelte dier kosten.

Dientengevolge zou het aandeel dat Friesland zou hebben bij te dragen dalen tot f 2.823.400, dat van de provincie Groningen stijgen tot f 6.071.060, in welk laatste bedrag de gemeente Groningen zou participeren tot een maximum van f 1.360.000, alles dus met inbegrip van de kanaalverbetering Fonejacht—Harlingen.

Met betrekking tot de scheepvaartrechten werd de bepaling opgenomen, dat op de kanalen Stroobos—Stavoren en Fonejacht—Harlingen geen scheepvaartrechten zullen worden geheven naar een hooger tarief dan het thans geldende, ook zal de totaal-opbrengst dier rechten niet mogen stijgen boven hetgeen thans verkregen wordt. Niettegenstaande deze regeling aanzienlijke offers vraagt van de provincie Groningen, en deze zeker niet zelf zou hebben voorgesteld een zoo groot aandeel te dragen in de kosten van uitvoering van de verbetering van kanalen in Friesland, hebben de Staten van Groningen in hunne vergadering van 28 Juli 1931 besloten het bemiddelingsvoorstel van het Departement van Waterstaat te aanvaarden.

Zij hopen en vertrouwen dat hun voorbeeld spoedig door de Provinciale Staten van Friesland zal worden gevolgd, opdat eindelijk, na zoovele jaren van voorbereiding, eene afdoende verbetering der scheepvaartkanalen in Friesland en Groningen tot stand zal komen. Er zijn reeds weder nieuwe plannen van verbetering van de kanalen ten oosten van de gemeente Groningen naar Winschoten, Stanzijl en de Veenkoloniën, waarvoor de Minister van Waterstaat zijne medewerking heeft toegezegd.

Het is van het grootste belang voor de ontwikkeling van landbouw, nijverheid, handel en scheepvaart, dat de waterwegen in deze tijden van tegenspoed worden verbeterd en gereed gemaakt voor vermeerderd verkeer tegen dat betere tijden weder zullen zijn aangebroken.

Uit de dagbladen vernéemt men, dat in de provincie Friesland onderling wordt gestreden over de wenschelijkheid het kanaal Groningen—Zuiderzee te laten eindigen te Lemmer of te Stavoren. In dien strijd worden Kamers van Koophandel gemengd, ook buiten Friesland. De belangenstrijd in Friesland zal niet zijn te keeren, maar laten de Kamers van Koophandel buiten Friesland zich buiten dien strijd houden, die geen verband houdt met de doelmatigheid van Lemmer of Stavoren als eindpunt van het kanaal. Laten die Kamers van Koophandel zich richten naar het rapport van November 1929 en naar de duidelijk uitgesproken voorkeur van den Minister van Waterstaat voor Stavoren als eindpunt.

Dertig jaren is er over het kanaal Groningen—Zuiderzee gepraat en geschreven, laat men daaraan nu een einde maken en het kanaal tot stand brengen, en het laten volgen door het kanaal Fonejacht—Harlingen overeenkomstig de bedoeling van den Minister van Waterstaat. In de provincie Groningen worden met de nieuwe werken reeds behoorlijke vooreringen gemaakt. Het is te hopen, dat ook in Friesland spoedig de spade ter hand zal worden genomen.

U. G. SCHILTHUIS.

Haren (Gron.).

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wissels. 3 29 Sept. '31)	Lissabon .... 7 8 Aug. '31
Bel. Binn. Eff. 4 29 Sept. '31	Londen ..... 6 21 Sept. '31
Bk. Vrsch. in R.C. 4 29 Sept. '31	Madrid ..... 6½ 8 Juli '31
Athene ..... 11 29 Oct. '31	N.-York F.R.B. 3½ 15 Oct. '31
Batavia ..... 4½ 10 Mrt. '30	Oslo ..... 6 17 Oct. '31
Belgrado ..... 7½ 20 Juli '31	Parijs ..... 2½ 9 Oct. '31
Berlijn ..... 7 9 Dec. '31	Praag ..... 6 21 Dec. '31
Boekarest ..... 8 31 Mrt. '31	Pretoria ..... 6 13 Nov. '31
Brussel ..... 2½ 31 Juli '30	Rome ..... 7 28 Sept. '30
Budapest ..... 8 10 Sept. '31	Stockholm .. 6 17 Oct. '31
Calcutta ..... 8 22 Sept. '31	Tokio ..... 6.574 Nov. '31
Dantzig ..... 5 24 Nov. '31	Weenen ..... 8.11 Nov. '31
Helsingfors ..... 8 26 Oct. '31	Warschau... 7½ 3 Oct. '30
Kopenhagen .... 6 26 Sept. '31	Zwits. Nat. Bk. 2 22 Jan. '31

GELDKOERSEN.
OPEN MARKT.

	1931				1930	1929	1914
	24 Dec.	21/24 Dec.	14/19 Dec.	7-12 Dec.	22/27 Dec.	23/28 Dec.	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc. Prolong.	23/4-3	2-3	1-2	1-1/16	1 1/2-9/16	39/8-7/8	31/8-3/16
Londen Daggeld... Partic. disc.	3-5	4-5	3 1/2-5	2 1/2-5	1 1/2 2	2 1/2-4	1 3/4-2
Berlijn Daggeld... Maandgeld	5 3/4-6	5 3/4-6	5 3/4-6	5 3/4-6	2 1/2-15/32	4 13/16-15/32	4 1/4-3/4
Waren-wchsel.	—	—	7	7	—	7 3/8	—
New York Daggeld 1) Partic. disc.	3-1/4	3-1/4	2 1/2-3/4	2 1/2-3/4	2-3/4	5 1/2-6 1/4	1 3/4-2 1/2

1) Koers van 24 Dec. en daaraan voorafgaande weken t/m Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data.	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
22 Dec. 1931	2.48 3/8	8.45	59.—	9.78	34.67 1/2	99 3/4
23 " 1931	2.49 1/4	8.53 1/2	59.05	9.79	34.67 1/2	99 1/4
24 " 1931	2.49 3/8	8.55	59.17 1/2	9.79	34.75	99 1/4
25 " 1931	—	—	—	—	—	—
26 " 1931	—	—	—	—	—	—
28 " 1931	2.49 1/4	8.52 1/2	59.20	9.78	34.75	99 1/4
Laagste d.w. 1)	2.48 1/2	8.40	58.80	9.76 3/4	34.60	99
Hoogste d.w. 1)	2.49 3/8	8.57	59.20	9.79	34.75	99 1/2
21 Dec. 1931	2.48 1/8	8.42	58.80	9.78	34.65	99 1/4
14 Dec. 1931	2.47 1/8	8.53	58.80	9.71 1/2	34.40	99 1/8
Muntpariteit	2.4878	12.1071	59.263	9.747	34.592	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
22 Dec. 1931	48.55	—	7.35	1.47 1/2	12.65	21.10
23 " 1931	48.60	35.25	7.37 1/2	1.47 1/2	12.72 1/2	21.10
24 " 1931	48.70	35.25	7.39	1.47 1/2	12.70	21.10
25 " 1931	—	—	—	—	—	—
26 " 1931	—	—	—	—	—	—
28 " 1931	48.65	35.25	7.39	1.50	12.69	21.10
Laagste d.w. 1)	48.50	—	7.32 1/2	1.45	12.60	20.90
Hoogste d.w. 1)	48.70	—	7.42 1/2	1.52 1/2	12.80	21.15
21 Dec. 1931	48.60	35.35	7.37 1/2	1.47 1/2	12.65	21.05
14 Dec. 1931	48.27 1/2	35.25	7.36	1.48	12.75	20.90
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
22 Dec. 1931	47.—	46.75	46.—	—	—	2.—
23 " 1931	47.75	47.25	46.75	—	—	2.04
24 " 1931	47.75	47.25	46.75	—	—	2.04 1/2
25 " 1931	—	—	—	—	—	—
26 " 1931	—	—	—	—	—	—
28 " 1931	47.75	47.25	46.75	—	—	2.04
Laagste d.w. 1)	46.75	46.25	45.75	—	—	1.98
Hoogste d.w. 1)	48.—	47.50	47.—	—	—	2.06 1/2
21 Dec. 1931	47.—	46.—	45.75	—	—	2.—
14 Dec. 1931	47.50	47.25	46.50	—	—	2.04
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95%	2.4878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In het eerste nummer van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opelschb. metaalschulden	Beschikb. metaalsaldo
26 Dec. 1931	159.600		229.600	27.600	56.720
19 " 1931	167.000		233.600	27.500	62.560
12 " 1931	170.300		237.500	31.700	62.620
28 Nov. 1931	132.125	45.548	234.226	29.004	72.381
21 " 1931	132.119	44.754	234.994	28.189	71.599
14 " 1931	132.176	44.258	240.760	25.947	69.751
7 " 1931	132.113	44.587	242.334	26.073	69.337
27 Dec. 1930	138.540	40.146	252.467	47.140	58.843
28 Dec. 1929	139.555	29.251	288.769	39.481	37.507
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Dis-conto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dekkings-percentage
26 Dec. 1931		83.500		***	62
19 " 1931		80.600		***	64
12 " 1931		83.100		***	63
28 Nov. 1931	8.777	4.829	41.214	34.696	67
21 " 1931	8.865	4.555	42.073	34.154	67
14 " 1931	6.973	4.462	43.789	34.601	66
7 " 1931	8.938	3.532	43.042	33.206	66
27 Dec. 1930	8.761	31.349	40.664	46.250	60
28 Dec. 1929	8.539	23.338	103.186	30.076	51
25 Juli 1914	7.259	6.395	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten in duizenden ponden sterling.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
16 Dec. 1931	121.428	363.534	32.180	12.872	34.209
9 " 1931	121.517	358.850	36.862	12.551	31.401
2 " 1931	121.599	358.458	37.253	12.344	31.407
25 Nov. 1931	121.684	354.401	41.309	12.698	31.233
18 " 1931	121.771	354.615	41.089	12.068	31.000
11 " 1931	121.837	357.195	38.503	11.677	29.356
17 Dec. 1930	151.316	372.141	38.440	5.341	23.783
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits			Dekkings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Accounts	Reserve	
16 Dec. '31	61.466	12.027	73.338	38.179	32.894	26 ¹⁰ / ₃₉
9 " '31	60.616	10.674	75.140	38.543	37.667	30 ⁸ / ₁₈
2 " '31	70.016	8.594	86.176	39.296	38.142	28 ¹³ / ₈₂
25 Nov. '31	56.581	27.034	59.844	38.140	42.283	33 ¹² / ₁₆
18 " '31	51.006	21.213	59.662	37.617	42.166	35 ¹ / ₂
11 " '31	54.996	19.143	60.461	38.343	39.641	33 ¹⁹ / ₈₃
17 Dec. '30	53.886	6.524	64.295	33.479	39.175	37 ¹ / ₂
22 Juli '14	11.005	13.736		42.185	29.297	52

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in miljoenen francs.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot a.d. Staat
18 Dec. '31	68.064	956	15.335	15.575	9.189	2.795	3.200
11 " '31	67.994	947	15.779	15.176	8.984	2.836	3.200
4 " '31	67.954	943	16.159	14.578	8.287	2.844	3.200
27 Nov. '31	67.844	935	15.941	16.099	8.333	2.731	3.200
19 Dec. '30	53.284	576	6.684	26.676	19.408	2.930	3.200
23 Juli '14	4.104	640		1.541	8	769	

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diversen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Particulieren
18 Dec. '31	5.065	2.557	82.527	295	5.542	24.695
11 " '31	5.065	2.462	82.650	657	5.640	24.060
4 " '31	5.065	2.588	83.022	604	5.735	23.398
27 Nov. '31	5.065	2.461	82.543	863	6.307	24.171
19 Dec. '30	5.304	2.038	75.369	5.534	8.043	10.135
23 Juli '14			5.912	401		943

¹⁾ Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKBANK.

Voornaamste posten in miljoenen Reichsmark.

Data	Goud	Daarvan bij buit-entl. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
15 Dec. 1931	1.002,2	126,6	158,4	3.769,0	222,2
7 " 1931	1.005,1	130,0	170,5	3.881,4	190,9
30 Nov. 1931	1.004,9	80,4	170,3	3.901,3	254,3
23 " 1931	1.008,6	84,5	167,5	3.655,0	119,0
15 " 1931	1.038,0	93,0	141,8	3.781,4	113,4
15 Dec. 1930	2.215,7	222,0	550,9	1.775,8	81,4
30 Juli 1914	1.356,9			750,9	50,2

Data	Effecten	Diverse Activa ²⁾	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
15 Dec. 1931	102,9	866,7	4.538,1	434,1	852,2
7 " 1931	102,9	853,8	4.591,6	416,0	859,5
30 Nov. 1931	102,9	871,1	4.640,6	506,1	835,9
23 " 1931	102,9	849,1	4.277,2	424,4	886,4
15 " 1931	102,9	894,9	4.453,5	406,8	862,1
15 Dec. 1930	102,5	470,5	4.256,1	301,3	379,7
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,-	40,0

¹⁾ Onbelast. ²⁾ W.o. Rentenbankscheine 15, 7 Dec., 30, 23, 15 Nov. '31, 15 Dec. '30, resp. 13; 13; 7; 19; 14; 34 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

Voornaamste posten in miljoenen Belgas.

Data	Goud		Goud en zilver b. d. schatkist	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorsch. a.d. Staat voor ingetrokken marken	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Te goed in enwissel op het buitenl.						Schatkist	Partic.
24 Dec. 1931	2553	—	—	930	59	290	3.576	15	289
17 " 1931	2553	—	—	937	62	290	3.556	26	306
10 " 1931	2557	—	—	931	62	290	3.574	12	298
3 " 1931	2558	—	—	928	69	290	3.586	46	254
26 Nov. 1931	2558	—	—	936	58	290	3.550	9	325
23 Dec. 1930	1340	882	—	787	32	312	3.159	33	170

¹⁾ 1930.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in miljoenen dollars.

Data	Goudvoorraad		Wettig betaalmiddel, Zilver etc.	Wissels	
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes		In herdisc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
9 Dec. '31	2.968,1	1.872,7	167,9	725,2	389,2
2 " '31	2.941,6	1.817,3	166,1	717,6	423,4
25 Nov. '31	2.928,7	1.788,0	165,7	686,4	479,8
18 " '31	2.874,8	1.781,4	168,0	662,0	534,0
11 " '31	2.826,6	1.706,1	162,7	683,8	596,8
4 " '31	2.772,7	1.662,7	160,6	705,2	642,0
10 Dec. '30	3.005,0	1.684,3	136,5	257,1	243,7

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circulatie	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dekkings-perc. ¹⁾	Algem. Dekkings-perc. ²⁾
9 Dec. '31	717,2	2.484,9	2.258,5	160,9	62,5	66,1
2 " '31	717,0	2.478,1	2.258,4	163,6	62,1	65,6
25 Nov. '31	727,1	2.445,7	2.117,4	163,7	61,5	65,0
18 " '31	727,1	2.433,4	2.312,5	164,1	60,5	64,1
11 " '31	727,5	2.450,0	2.333,3	164,4	62,4	62,5
4 " '31	727,6	2.447,1	2.319,3	164,5	58,1	61,5
10 Dec. '30	617,0	1.475,7	2.489,7	170,3	75,7	79,2

¹⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ²⁾ Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in miljoenen dollars.

Data	Aantal banken	Dis-conto's en beleen.	Belegingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
2 Dec. '31	424	13.350	7.506	1.567	18.398	6.142
25 Nov. '31	397	13.405	7.503	1.608	18.488	6.211
18 " '31	385	13.442	7.560	1.608	18.609	6.241
11 " '31	411	13.421	7.612	1.583	18.632	6.256
4 " '31	428	13.510	7.637	1.605	18.769	6.297
3 Dec. '30	98	16.516	6.800	1.816	21.280	7.372

Hiërachter volgen enkele bankstaten, welke aan het eind van ieder kwartaal worden opgenomen.

VIII. NATIONALE BANK VAN HONGARIJE.

(In miljoenen Pengö's. 1 Pengö = 12.500 Kr.)

Data	Goud	Vreemd geld, deviezen tegoed in het buitl.)	Binnenl. wissels, ceelen en effecten	Voor- schot aan den Staat	Circu- latie	Rekg.- Courant	
						Staat	Partic.
15 Dec. '31	105	12	399	58	376	57	84
7 " '31	105	13	411	58	385	61	83
30 Nov. '31	105	12	421	58	392	60	89
23 " '31	105	11	389	58	339	82	88
15 " '31	105	12	397	58	380	45	93
7 " '31	105	18	401	58	401	35	91
31 Oct. '31	105	16	422	58	435	23	91
23 " '31	105	12	361	58	341	48	94
15 " '31	105	12	364	58	363	38	87
7 " '31	105	9	374	58	368	38	86
30 Sept. '31	105	7	385	59	383	32	87
23 " '31	105	7	370	59	352	49	90
15 Dec. '30	214	199	500	143	101	1.017	142
15 Dec. '29	169	223	325	299	109	1.030	96

) Als dekking van biljetten en saldi in rekg.-courant geldende, volgens art. 85 der statuten.

IX. TSJECHOSLOWAAKSCHE NATIONALE BANK.

(In miljoenen Tsjechoslow. Kronen.)

Data	Vorde- ring op den Staat	Goud en Zilver	Vreemd geld en tegoed in het buitl.	Discon- to's en beleen- ingen	Circu- latie	Rek. Crt.
7 Dec. 1931	3.218	1.566	1.147	1.683	6.893	521
30 Nov. 1931	3.222	1.567	1.146	1.656	7.166	194
23 " 1931	3.225	1.567	1.141*	1.387	6.386	692
15 " 1931	3.229	1.551	1.126	1.466	6.618	538
7 " 1931	3.237	1.551	1.119	1.594	6.825	432
31 Oct. 1931	3.241	1.552	1.128	1.765	7.218	238
23 " 1931	3.244	1.552	1.124	1.475	6.412	763
15 " 1931	3.250	1.553	1.105	1.597	6.594	678
7 " 1931	3.255	1.553	1.108	1.714	6.873	545
30 Sept. 1931	3.258	1.520	1.177	1.722	7.172	309
23 " 1931	3.266	1.524	1.268	1.025	6.156	688
15 " 1931	3.269	1.528	1.308	1.056	6.364	564
7 Dec. 1930	3.476	1.546	2.367	163	7.012	655
7 Dec. 1929	3.780	1.259	1.995	957	7.311	781

X. SUIDAFRIKAANSE RESERWEBANK.

(Voornaamste posten in duizenden Ponden.)

Data	Goud en Goud- cert.	Dis- conto's	Waar- van Reg- papier	Circu- latie	Rek. Crt.	Alge- meen Dekkings perc. *)
20 Nov. 1931..	7.634	3.721	941	6.787	7.522	55,6
13 " 1931..	6.789	4.003	994	7.435	6.881	49,9
6 " 1931..	6.072	4.533	1.264	7.842	6.060	45,7
30 Oct. 1931..	6.189	4.570	1.207	8.340	6.478	44,2
23 " 1931..	6.729	4.139	1.057	6.679	6.687	51,0
11 " 1931..	6.843	2.802	232	6.803	6.324	55,0
9 " 1931..	8.036	2.401	182	7.415	6.063	60,8
2 " 1931..	6.925	5.227	167	8.263	5.805	52,2
25 Sept. 1931..	6.541	6.374	109	6.852	6.803	50,2
18 " 1931..	5.913	6.560	109	6.552	6.496	48,1
11 " 1931..	6.171	6.603	84	6.997	6.340	47,9
21 Nov. 1930..	7.024	6.323	63	6.914	6.908	50,7
22 Nov. 1929..	7.878	7.548	1.627	7.848	7.259	52,4

*) Verhouding goud, goudcert. en pasmunt tegenover opeisbare schulden: bankbiljetten en deposito's.

XI. BANK VAN LITHAUEN.

(In miljoenen Lita's.)

Data	Goud	Zilver	Buitenl. Devie- zen	Dis- conto's en Beleen.	Kapi- taal	Bank- biljetten in omloop	Depo- sito's
30 Nov. 1931	47,6	2,5	40,2	117,0	12,0	113,4	80,0
15 " 1931	47,6	2,3	40,2	121,3	12,0	114,7	84,4
31 Oct. 1931	47,6	2,4	42,5	123,9	12,0	120,6	83,9
15 " 1931	44,1	2,5	47,0	123,8	12,0	116,7	89,0
30 Sept. 1931	39,5	2,5	54,9	118,2	12,0	118,3	86,0
30 Nov. 1930	38,4	2,9	88,9	100,3	12,0	116,1	101,8
30 Nov. 1929	35,0	3,8	74,0	87,1	12,0	97,2	91,4

GOEDERENHANDEL.

GRANEN. 30 December 1931.

Aan de graanmarkt viel in de afgelopen week ondanks de naderende Kerstdagen nu en dan wat meer onderne-
mingslust te constateeren. Dit is voor tarwe bijvoorbeeld
in Engeland het geval en tevens steunden verdere ver-
kopen van Australische tarwe naar het Verre Oosten de
markt. Ook wordt verwacht, dat sommige Europeesche lan-
den binnen eenigen tijd wegens afnemering der voorraden uit
eigen oogsten hun belemmering van den invoer van buiten-
landsche tarwe wat moeten temperen. In Frankrijk was
daarvan deze week reeds ernstig sprake. De verschepingen
van tarwe uit Rusland en Roemenië waren deze week weder
van zeer matigen omvang. De Roemeensche hoeveelheid was
zelfs sterk afgenomen, waarschijnlijk vooral wegens het
intreden van den winter. Er schijnt in Roemenië nog vrij
wat tarwe voor export beschikbaar te zijn. Uit Rusland
wordt voor verdere verscheping zeer weinig aangeboden.
De officiële raming van de in de Vereenigde Staten met
wintertarwe bezaaide oppervlakte was wat grooter dan men
op grond van particuliere schattingen verwacht had, maar
blijft toch nog ongeveer 9 pCt. beneden het cijfer van het
vorige jaar. Bovendien is de stand aanmerkelijk minder
gunstig dan bij den aanvang van den winter van 1930/31.
Daar echter de raming wat hooger uitviel dan men ver-
wacht had, uit Argentinië vrij goede oogstberichten kwa-
men en binnenkort de Argentijnsche tarweverschepingen
zullen toenemen, was tarwe in Noord-Amerika iets flauwer.
De verlaging bedroeg echter van 21 tot 28 December te
Chicago slechts $\frac{1}{8}$ a $\frac{3}{8}$ en te Winnipeg voor den Decem-
bertermijn $\frac{1}{2}$ dollarcent per 60 lbs. Latere termijnen liepen
te Winnipeg eenigszins op. De Amerikaansche Farm Board
onderhandelde deze week weder over den verkoop van een
aanzienlijke hoeveelheid oude tarwe aan de Duitsche regeer-
ing, doch tot nog toe zonder resultaat. In Argentinië is het
weder veranderlijk geweest en lang niet altijd gunstig voor
het binnenhalen van den tarwe-oogst. Van schade wordt
totnog toe niet gesproken, doch de Argentijnsche termijn-
markten waren niet flauw en zelfs iets hooger. Volgens
recente berekeningen is op het Noordelijk en Zuidelijk half-
rond tezamen in dit seizoen 20 miljoen quarters minder
tarwe geoogst dan in het vorige. Deze vermindering van
nog niet ten volle 4 pCt. is niet groot, doch eenige bete-
kenis heeft zij toch wel, vooral wanneer men in aanmer-
king neemt, dat in 1932 met vrij groote zekerheid kan wor-
den gerekend op vermindering van de productie van winter-
tarwe in de Vereenigde Staten, die daarvan dit jaar een
record-oogst hadden.

Voor rogge is de prijs deze week zeer weinig veran-
derd, maar de markt bezit toch wel een wat vastere
grondtoon dan tevoren. De oorzaak daarvan is de reeds
lang bekende omstandigheid, dat overal in Europa en ook
in Noord-Amerika de rogge-oogst dit jaar aanmerkelijk
kleiner is geweest dan in het vorige jaar, zoodat in deze
en de vorige week zelfs een groote hoeveelheid Russische
rogge door de Duitsche regeering is aangekocht. Er is deze
week uit Rusland vrij wat rogge verscheept, doch aangeno-
men mag worden, dat deze grootendeels naar Duitschland
bestemd is en verder naar de Noordsche landen, waar even-
eens een tekort aan rogge bestaat.

Voor maïs ondervindt de markt ontegenzeggelijk den
invloed van de vermindering der Argentijnsche verschepin-
gen, die nu twee weken veel kleiner zijn geweest dan in de
laatste vijf maanden. Daarbij zijn de verschepingen uit Ro-
menië, evenals het verdere aanbod van Roemeensche maïs,
zeer klein en als gevolg van dit alles heerscht aan de maïs-
markt een wat betere stemming. Wel is er nog zeer veel
maïs uit Argentinië onderweg, doch na half Januari zullen
de aanvoeren in Europa aanmerkelijk kleiner zijn. Aan de
Argentijnsche termijnmarkten zijn de maïsprijzen deze week
weliswaar ongeveer 10 a 15 centavos per 100 KG. gedaald,
doch in verband met de te verwachten vermindering in de
aanvoeren in Europa bleef voor spoedige Platamaïs de prijs
vrijwel onveranderd. Zelfs was die tenslotte iets hooger.
Latere verscheping wordt aanzienlijk duurder betaald. De
vraag in Europa blijft goed, al wordt dan ook speciaal in
Nederland wel beweerd, dat wegens de lage prijzen van
zuivelproducten en vleesch op eenige vermindering der
vraag dient te worden gerekend.

Gerst is er deze week uit Roemenië en Rusland zeer
weinig afgeladen en verder aanbod uit die landen ont-
breekt vrijwel geheel. Ook spoedige gerst uit Argentinië is
zeer schaarsch, terwijl Canada nauwelijks concurreert. Voor-
raden van voergerst in West-Europa zijn dan ook zeer
klein. Ook is er zeer weinig onderweg, hetgeen tot een zeer
vaste markt voor spoedige gerst heeft geleid. Argentinië

